

פרק כ / ברוריה בן-דוד (וייס)

אש המחלוקת והפירוד בין ישראל ויהודה, בין בית דוד ובית שאול התעוררה מחדש. דוד שגה כששלח משלחת נכבדים ליהודה בבקשה שלא יהיו אחרונים להשיב את המלך לביתו (יט יב-יד). זו הייתה שעת כושר להכריז על עצמו כמלך על כל ישראל, מבלי לשדל את שבט יהודה ולהבליט בזה את קרבתו אליהם. כך הוא הרחיב את הפירוד בין יהודה לשבטי ישראל שהתחיל בימי השופטים. בפרק כ נקרא על איש שעורר את העם למרד חדש.

מי היה האיש?

שבע בן בכרי ממשפחת בכר מבני בנימין (בר' מו, כא; דה"א ז, ו). יכול להיות שהתייחס לבכורת מאבותיו של שאול (ש"א ט, י). לשבע בן בכרי הייתה השפעה רבה בשבטו על מתנגדי דוד. הכתוב מכנהו בכינוי בוז וזלזול "איש בליעל".

כיצד הצליח שבע בן בכרי למשוך אחריו את לב העם?

הוא תקע בשופר כאות למרד, כפי שעשה אבשלום (טו י). "ויאמר אין לנו חלק בדוד ולא נחלה לנו בבן ישי, איש לאהליו ישראל" (פס' א). בהתרסה על דברי אנשי יהודה: "כי קרוב המלך אלי" (יט מג), קרא אין לנו חלק בדוד כי הוא מייצג רק את שבט יהודה ואל תהיו עוד נאמנים לו. ישוב כל איש לאוהלו. סיסמה זו "איש לאהליך ישראל", שימשה יסוד לסיסמת המרד בימי ירבעם (מ"א יב, טז).

מדוע קיווה שבע להצליח במקום שאבשלום נכשל?

א. שתיקת דוד בעת הריב בין ישראל ליהודה אולי הגבירה את ההתנגדות לדוד.
ב. המלך עצמו זקן.
ג. יואב שר הצבא המנצח הורחק.

מה היה מצבו של דוד אותה שעה?

אנשי יהודה דבקו בו, עמדו בנאמנותם אליו וליווהו מן מעברות הירדן עד ירושלים. זה עתה הגיע לירושלים ועליו להתכונן שוב למלחמת אחים.

ואת מי יישלח להילחם במורדים?

ביואב לא רצה עוד. עתה ישלח את עמשא שר צבא אבשלום שמינהו שר צבא תחת יואב לדכא את המרד החדש. מעתה יהיה עמשא נאמן למלך. דוד מינהו לשר צבא, לא רק כדי לפייס אותו, אלא גם כדי לפייס את בני שבט יהודה שתמכו באבשלום (יט יד).

אך עמשא לא מילא את התקוות שתלה בו המלך. מדוע?

הוא התנהל בעצלתיים. דוד ביקש מעמשא לאסוף לו בתוך שלושה ימים אנשי צבא, ובתום שלושת הימים להתייצב אתם בירושלים. "ויחר מן המועד אשר יעדו" (פס' ה). עמשא איחר לשוב במועד שקבע לו דוד. לא נתפרשה במקרא סיבת האיחור, ובינתיים התפשט המרד.

אל מי פנה עתה דוד?

כשראה דוד שעמשא מאחר להגיע עם חיל יהודה, הוכרח לפנות לעזרת בני צרויה. הוא פנה לאבישי ולא ליואב שנשבע להרחיקו מתפקידו (יט יד). מינה את אבישי למפקד הצבא והטיל עליו לדכא את המרד. מאז שהיה דוד ראש גדוד היה אבישי בין נאמניו של דוד וגיבוריו והצטיין באומץ לבו (שמ"א כו ו-יב). הוא ואחיו היו ידועים כאנשים קשים (שמ"ב ג, לט). קנאים למלך דוד, אך מתנגדים לדרכי השלום שלו עם אויביו (טז, ט-י; יט, כג). דוד אמר לאבישי: "עתה ירע לנו שבע בן בכרי מן אבשלום" (פס' ו), כי בן שבט בנימין שומר אמונים לבית שאול. נראה שדוד חשב שאולי אבשלום בנו עשוי היה לחוס עליו ועל בני ביתו, לא כן שבע בן בכרי. "אתה קח את עבדי אדניך ורדף אחריו, פן מצא לו ערים בצרות והציל עיננו" (פס' ו), פן ימצא לו ערים בצרות ויסתתר בהן ולא נוכל לתפסו. גם יואב מופיע עתה בשעת הסכנה לדוד עם חייליו הגיבורים הנבחרים שהיו נאמנים לו, הכרתי והפלתי וכל הגיבורים שיצאו מירושלים לרדוף אחרי שבע בן בכרי.

יואב מחליט להרוג את עמשא, כפי שעשה לאבנר.

אנשי הצבא של יואב שרדפו אחרי שבע הגיעו עד סמוך לו, ועמשא בא לקראתם. יואב שהלך עם גדודו אחרי אבישי, כנראה מתוך כוונה לתפוס את הפיקוד. היה לבוש מדי מלחמה, ועל הבגד חגורה שחרב תלויה בה. כאשר יצא יואב לקראת עמשא, נפלה החרב מתערה. יש להניח כי הפילה בכוונה. "ויאמר יואב לעמשא: השלום אתה אחי? ותחז יד ימין בזקן עמשא לנשק לו" (פס' ט). יואב הרים את החרב כאילו להשיבה אל תערה. הוא אחז את החרב בידו השמאלית, ולכן לא חשד בו עמשא ולא נזהר מפני החרב, שהרי היו רגילים להחזיקה ביד ימין. יואב הכה את עמשא "ולא שנה לו וימת" הייתה זו מכת מוות אחת. יואב הרג את אבשלום למרות פקודה מפורשת של המלך להימנע מכך, ועתה הוא הורג את אחיינו, עמשא היה בן אביגיל אחות דוד (יז כה), בפיו מנשקו ובידו הורגו במרמה, ולאחר מכן נוהג ביזיון בגופו של המת.

מדוע הרג יואב את עמשא?

יואב קינא בעמשא שנתמנה במקומו לשר צבא. בעבר בגד עמשא בדוד והיה שר צבאו של אבשלום, ואילו יואב היה תמיד נאמן לדוד בכל לב. יואב נמנה בראש עבדי דוד בהתנגשות הדמים על יד ברכת גבעון (ב, יב-יג). בפרשת כיבוש ירושלים נתמנה לראש כל הצבא. "ויעל בראשונה יואב בן צרויה ויהי לראש" (דה"א יא, ו). פעולותיו של יואב כמצביא רצופה ניצחונות. הכה בעזרת אבישי אחיו את בני עמון ואת בעלי ברייתם הארמים (י, ו-יד), צר בהצלחה על רבת עמון (יב, כו-כז). שימש כאחד משלושת מצביאיו של דוד שהנחילו תבוסה לצבא אבשלום (יח, ב). לפי דה"א יא, ח הייתה לו יד בבניין ירושלים הבריה.

יואב ביסס את מעמדו במסירותו למלך. ידע להלהיב את העם בדברים נמרצים: "חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלקינו, וה' יעשה הטוב בעינינו" (י, יב).

בשעה שהבחין בגעגועי המלך אל אבשלום הגולה, השכיל לשים בפי אישה חכמה את המשל שהכריע בהחלטת המלך להחזיר את בנו (יד א-יג).

למרות נאמנותו עשה יואב דברים שהיו למורת רוח לדוד. יואב המרה שלוש פעמים את רצונו המפורש של דוד. הוא רצה את אבנר ימים מועטים לאחר שכרת אבנר ברית עם דוד, כדי לנקום את דם עשהאל אחיו במתחרה בו למשרת שר הצבא (ג, כו-כז).

לאחר רצח אבנר קילל דוד את יואב אך לא אזר כוח להדיחו מתפקידו. יואב הרג את אבשלום בניגוד להוראתו המפורשת של המלך (יח, יא-יד). ועתה לא נרתע מלרצוח את עמשא אחיינו כאשר מינה אותו דוד לשר צבאו במקומו (יט, יד).

לאחר רצח עמשא עמד איש מנערי יואב ליד גופתו של עמשא והכריז: "מי אשר חפץ ביואב, ומי אשר לדוד אחרי יואב" (פס' יא). כלומר: כל מי שנאמן לדוד ורוצה להילחם למענו נגד שבע בן בכרי יבוא אחרי יואב. נערי יואב הוסיפו לראות ביואב את המפקד על כל הצבא. אף על פי שדוד הדיח אותו יואב נשאר נאמן לו ונילחם להצלתו.

איך הצליח יואב לדכא את המרד?

רבים נשארו נאמנים לדוד, ולא נתנו מחסה לשבע, שנאלץ למצוא מקלט מבוצר באבל בית מעכה, בקצה הצפוני של הארץ ליד מטולה שבימינו. גם באבל בית מעכה לא היה שבע בטוח. כששם יואב מצור על העיר, פנתה אליו אישה חכמה ואמרה לו: לפני שהתחלתם לצור על העיר, היה מן הראוי שתשאלו את אנשי אבל אולי אינם רוצים כלל למרוד בדוד, אפשר לסיים (וכן התמו) את העניין ללא מצור ומלחמה. "אנכי שלמי אמוני ישראל" (פס' יט) - אנחנו מאוהבי השלום, ומהנאמנים למלך בישראל למה תשחית נחלת ה'? למה "אתה מבקש להשחית עיר ואם בישראל", עיר גדולה וחשובה שהיא כאם לכל העיירות הקטנות אשר סביבתה.

כיצד הצליחה האישה החכמה לשים קץ למצור?

לאחר שיואב הודיע שאינו רוצה להשחית את אבל ואין לו כלום נגד אנשיה, אלא נגד שבע בלבד, השפיעה האישה על אנשי העיר, והם כרתו את ראשו של שבע המורד, והשליכוהו מעבר לחומה אל יואב, ובזה תם המרד.

ניבים

איש לאוהליו ישראל (פס' א).
הוראתו: כל איש לעסקיו.

עיר ואם בישראל (פס' יט).
הוראתו: עיר גדולה אשר היא כאם לבנותיה, עיר מחוז לסביבה.

עבודה בכתב

- 1) כיצד הצליח שבע למשוך אליו את לב העם?
- 2) דוד שב לירושלים וצריך שוב להתכונן למלחמת אחים. את מי מינה לשר צבא?
- 3) מדוע מינה לאחר מכן את אבישי למפקד הצבא?
- 4) כיצד הרג יואב את עמשא ומדוע?
- 5) איך הצליח יואב לדכא את המרד?

(6) כתבו בלשון הספר:

- א) במקרה בא לשם.
- ב) עמשא איחר למלא את פקודת דוד.
- ג) יואב לבוש בגדי מלחמתו.
- ד) קשורה ומחוברת.
- ה) לא היה צריך להכות פעם שנייה.
- ו) עיר חשובה בישראל.
- ז) אנשי אבל הם רודפי שלום ונאמנים למלך.

(7) מי אמר למי?

- א) אין לנו חלק בדוד.
- ב) הזעק לי את איש יהודה שלשת ימים.
- ג) עתה ירע לנו שבע בן בכרי מן אבשלום.
- ד) השלום אתה אחי?
- ה) מי אשר חפץ ביואב ומי אשר לדוד אחרי יואב.
- ו) דבר ידברו בראשונה.
- ז) אנכי שלמי אמוני ישראל.
- ח) חלילה חלילה לי, אם אבלע ואם אשחית.